

METROPOLIS M

Tweemaandelijks tijdschrift over hedendaagse kunst nummer 4 augustus 1994

Anna Tilroe

over de lach van de gehangene

Stan Douglas
Bruce Nauman
Wouter van Riessen

Camiel van Winkel

context als gelegenhedskwestie

15⁰⁰

Het liminale lichaam

De beelden van Rona Pondick

RONA PONDICK, *Mine*, 1987, was, 80 x 70 x 55 cm, courtesy Jose Freire Fine Art, New York

'Limaal' is niet een term die je regelmatig hoort in de supermarkt, op kantoor of op de tennisclub. Je gebruikt het voor een ding, een plek, een persoon, een woord, dat niet 'in het rijtje thuis hoort', met andere woorden: het past niet in de gewone categorieën waaraan we gewend zijn. Stel je voor: je bent in een kledingwinkel, op zoek naar een nieuw hemd. Je oog dwaalt langs broeken, sokken, en plotseling, tussen de T-shirts en de truien, stuit je op een uitstalling van kalfsnieren. In dit geval zijn de nieren liminaal. Waarom is iets dat liminaal is gevaarlijk? Waarom voelen mensen zich vaak ongemakkelijk, in verlegenheid gebracht, en zelfs bedreigd door het liminale? Dat komt omdat het object in kwestie niet thuishoort binnen de begrenzingen van de presentatie, zoals die in onze cultuur geaccepteerd zijn. Wat past binnen de orde, is veilig en onbedreigend. Alles wat ordeloos is en buiten de culturele categorieën valt, is daarom gevaarlijk.¹

Dit concept van misplaatst zijn, niet passend in de culturele standaard, is belangrijk voor de origine van de kunstgeschiedenis. De 'schok van het nieuwe' bijvoorbeeld, zou beter uitgedrukt kunnen worden als 'de angst voor het liminale'. De reactie van het publiek op kunst die misplaatst is binnen de context waar het getoond wordt, is die van verlegenheid, zelfs van persoonlijke of publieke verontwaardiging. De geschiedenis van de liminale kunst voltrekt zich in de onveilige gebieden die zich tussen de bekende terreinen

bevinden. Op naar een liminalisme dan maar? Beslist niet. Geen school, geen kolonie, geen schriftelijke cursus voor de aspirant-liminalist. Een kunstenaar kan alleen pogen een kunstwerk te maken dat liminale ervaringen teweeg brengt. Rona Pondick heeft er een paar gemaakt.

Aan jou de keuze: het atelier, de galerie of het museum.

Wanneer je de ruimte betreedt zie je een donkerbruine vorm die op een hoop lijkt. De berg reikt tot je kruis. Bij nadere inspectie bemerk je dat deze vorm bestaat uit een aantal kleinere, bruine dingen. Het is duidelijk waar het op lijkt: iemand heeft zijn poep opgespaard. En dat niet alleen: hij heeft zijn excrementen zorgvuldig, zo niet liefdevol, gevormd tot deze berg, die de keutels van minstens drie weken omvat. De berg bevindt zich in het atelier, de galerie of het museum, dus echte stront zal het wel niet zijn. Maar toch ziet het er niet uit als nep; alleen de geur is niet sterk genoeg. Pondick heeft dit werk gemaakt van was. Toch is het een tamelijk bedreigend werk; het laat zich moeilijk overdenken vanwege haar liminale consequenties.

De opgerichte stand van de mens heeft ons met een uniek probleem opgezadeld. Omdat wij rechtop staan en vlezige billen ontwikkelen, moeten wij regelmatig iets doen dat geen enkel ander dier hoeft: we moeten onszelf na de ontlasting verschonen. Bij dieren, die nu eenmaal niet rechtop lopen en de anus meer openlijk tonen, blijft er zelden faeces achter. En als dat wel het geval is, droogt het spoedig in de zon en de open lucht, waardoor het volkomen onschadelijk wordt. Mensen zijn omnivoren, met als gevolg dat onze excrementen veel onwelriekender zijn. De resten van de ontlasting worden vochtig gehouden door de protectie van de billen. Vliegen doen er hun voordeel mee, ze leggen er eitjes, die zich in enkele dagen tijd ontpoppen tot een massa maden. Deze vervuiling, deze irritatie en infecties, kunnen leiden tot een verzwakking van de gezondheid, in het ergste geval, tot de dood. Daarom moet mensen geleerd worden zich te verschonen.²

Wanneer je verder loopt (in het atelier, de galerie of het museum) valt je oog op een paar dingen op de vloer, die er uitzien als half leeggelopen strandballen. Op het tweede gezicht hebben ze meer weg van hele grote borsten. Elk van deze twee borst-objecten is opgebouwd uit melkwitte zakjes, met aan de uiteinden spenen, zoals je die op kinderflesjes aantreft. Ze doen denken aan de mutaties van een of andere freak, of aan de mogelijkheid die deze borsten bieden om dertig feestgangers tegelijk te bedienen, jezelf inbegrepen. Groepsgewijs sabbelen, voor dat hoognodige en kostbare voedingsmiddel: moedermelk. Weer een voorbeeld van Pondicks liminale subversaties.

RONA PONDICK, *Milk*, 1989, gemengde techniek, elk 55 x 87.5 x 80 cm, collectie Whitney Museum, New York, courtesy Jose Freire Fine Art, New York

RONA PONDICK, *Pink and Brown*, 1992-1993, installatie, courtesy Jose Freire Fine Art, New York

Een zuigeling is bijna dag en nacht bij de moeder, en heeft bijna permanent toegang tot de moederborst. Tegen het einde van deze periode wordt het kind uit moeders bed gehaald, weg van haar boezem, om (in de meeste gevallen) weer plaats te maken voor de vader. Het kind wordt dus zijn grootste welbehagen onthouden, dat tot dan toe op afroep beschikbaar was. De bron van alle warmte, gerieflijkheid, voeding en liefde is vanaf dat moment onbetrouwbaar, verraderlijk en afstotend. We kennen allemaal de pijn die volgt op de afwijzing door iemand die we lief hadden en vertrouwden. Hoe veel meer traumatisch moet dit dan niet zijn voor het nog hulpeloze kind? De psychische ontbering moet hard aankomen.³

Terug in het atelier, galerie, museum. Wanneer je de hoek omgaat bevind je je middenin een installatie van vele, hangende benen. Let wel, geen echte mensenbenen, maar ze geven de indruk van vlees te zijn. Benen van jonge, huwbare vrouwen; aantrekkelijk, verleidelijk, maagdelijk, en zeer beslist taboe. Elk van deze benen is overtrokken met een kous van schattig roze zijde, en roze linten bungelen door de gehele ruimte. Maar aan de uiteinden van deze benen zijn de schoenen van een volwassen man bevestigd, bruinleren schoenen, versleten door langdurig gebruik. Een vreemde combinatie. Waarom zijn de benen en de schoenen, die tot twee verschillende geslachten lijken te behoren, in dit werk verenigd? Wekt dit klaarblijkelijke verbond verwarring vanwege de liminale implicaties van dit werk?

Elke samenleving kent een vorm van huwelijks en een verbod op incest in de onmiddellijke familie. Wanneer men let op de verenigingen die alom verboden zijn (moeder-zoon, vader-dochter, broer-zus), bestaat er iets van een hiërarchie in de afschuw over deze drie. Deze lijkt de weer-

spiegeling van enerzijds de frequentie waarmee incest heeft plaatsgevonden, en anderzijds de structurering van de autoriteit in de samenleving. Er zijn geen samenlevingen bekend waarin mannen niet domineren en geen autoriteit vertegenwoordigen. Omdat autoriteit staat voor het vermogen om gehoorzaamheid af te dwingen, is het voor een dochter niet alleen moeilijk om te weigeren wanneer haar vader oneerbare voorstellen doet, maar is het haar ook onmogelijk zich te beklagen.⁴

Mine (1987), *Milk* (1989) en *Pink and Brown* (1993) zijn drie van de vele voorbeelden die aantonen waarom Pondicks werk naar het liminale neigt. Niet alleen maakt Pondick kunstwerken die gevaarlijke psychologische associaties oproepen, ook refereert zij aan kwesties die binnen de standaard en de richtlijnen van onze cultuur onacceptabel zijn. Het feit dat zij deze werken presenteert in het atelier, de galerie en het museum, zet deze notie van het liminale nog meer kracht bij. Herinner je je het rijtje 'broeken, sokken, kalfsnieren, truien'? Wat te denken van 'olieverfschilderij, kleurenlitho, "Ik ben bang voor mijn stront", ijzersculptuur'? Of: 'houtschooltekening, inkschetsen, "Ik ben bang voor afwijzing", gouache'?

Wanneer je denkt aan wat je gewoonlijk ziet in het atelier, de galerie en het museum, dan lijkt Pondicks werk daar inderdaad misplaatst. Het gaat over iets anders dan kijken naar kunst. Het gaat over de dreiging die van het liminale uitgaat: het maakt je zenuwachtig.

Mark Wilson

Rona Pondick (New York, 1952) wordt vertegenwoordigd door Jose Freire Fine Art, New York.

1. James Lewton Brain, *The Last Taboo: Sex and the Fear of Death*, Anchor Press/Doubleday, New York 1979, pp. 7-8.

2. *Ibidem*, p. 57.

3. *Ibidem*, p. 227.

4. *Ibidem*, p. 43.

Mark Wilson for Metropolis M

RONA PONDICK'S LIMINAL BODY

The word "liminal" is not something you commonly hear at the supermarket, in the office, at the tennis club. "Liminal" means things, places, persons, words that don't fit. That is, they do not fit into the normal categories that we are used to. And if this is the case, humans often feel a sense of unease, embarrassment, or even threat with things that are liminal. Supposing you were in a clothing store looking for a new shirt. You pass by trousers, jeans, socks, underclothes, and suddenly between the T-shirts and sweaters you come upon a display of chicken livers and veal kidneys. In that situation the liver and kidneys would be liminal, out of place... (So) when something is liminal, then, it is imbued with danger. Why? Because the object concerned does not fall into the accepted perimeters of presentation in our culture. Something that is part of order, is safe and nonthreatening. That which is disordered or does not fall into the cultural categories of what is ordered, is therefore liminal and dangerous.1

The concept of being out of place and not fitting into the standards of culture, is an important consideration within the lineage of art history. As example, crying "shock of the new!" should have been more aptly expressed "I have a fear of the liminal.". Thinking in terms of t-shirts, sweaters, veal kidneys, socks; that really is the viewer's reaction to witnessing art which appears severely disordered within the context it is presented. Polluted and out of place, such art has a "danger quality" which provokes discomfort, embarrassment, even personal to public outrage. As such, the history of "liminal art" consists of the unsafe, the betwixt, and the between. On toward "Liminalism" then? Certainly not; no colony, no school, no study at home course for the aspiring liminalist wanna be. An artist can only make an artwork that gives the viewer a liminal experience; and yes, Rona Pondick does have a body of them.

The choice is yours: in the studio, gallery, or museum environment. Walking into the room you see a shape, kind of a heap, and it is brown, very dark brown. This mound reaches up off the floor to about the height of your crotch; and it is very dark brown. Inspecting closer, you notice that a bunch of smaller brown things actually make this whole form. It's clear what it looks like; like someone has been saving their shit. Not only saving it, but also fashioning the excrement carefully, if not lovingly, into this mound of three weeks worth of dung. This is in the studio, gallery, or museum, so

PONDICK page 2

this really can't be shit. But then again, it doesn't look fake or theatrical; just the smell isn't strong enough to be of that physical matter. In fact this work by Rona Pondick is crafted out of wax, and still it is quite threatening to look at; uncomfortable to ponder because of its liminal consequences.

The human upright stance has presented us with a unique problem. By standing erect and developing fleshy buttocks, the result is that we have to do something that no other animal does regularly: we have to wipe or wash ourselves clean after defecation. With other animals the more exposed nature of the anus and nonupright posture mean that rarely are feces left around the anus. If any should be left, the residue will soon dry off with sun and air and become innocuous. Humans are omnivorous. In consequence, our excrement tends to be far more fetid. Kept moist by its protection, flies can take advantage of this and lay eggs, which hatch into a mass of maggots within a few days. This mess, irritation, and subsequent secondary infection of the raw tissue could result in loss of fitness, and at worst, death. It is clear then that humans must cleanse themselves; most importantly of all, they have to be taught to do so.²

Moving onward (in the studio, gallery, or museum), your eye glances at a couple of things on the floor. Actually, a pair that have the look of slightly deflated beachballs. On reevaluation, they really have the appearance of being very large breasts. Each is comprised of milky white sacks with nipple at the end. But not just one mammary; there are multiple sacks and multiple nipples forming each breast object. The protruding nipples are the sort found on infant formula bottles. You think that these must be some type of freak mutation. Or, if not, they have the possibility to feed a party of 30, including yourself. Group suckling for that needed and most precious nutrient: a mother's milk. Again, an example of Rona Pondick's liminal subversion.

An infant can be with its mother night and day for anywhere up to three years, and has almost permanent access to the comfort of the mother's breast. At the end of this period, the child is evicted from its mother's bed and bosom, and (in most cases) replaced by the father. Thus, the child is denied its greatest source of comfort which for time has been available on command. The source of all warmth, comfort, nourishment, and love is found to be untrustworthy, treacherous, and rejec

PONDICK page 3

ting. We all know the pain that follows rejection by someone we loved and trusted. How much more traumatic it must be to the still helpless child. The psychic deprivation must be acute.³

Back to the studio, gallery, museum. Rounding the corner you are in the midst of an installation of many hanging legs. Not real human legs mind you, but they give you the feeling of flesh; nubile to the touch, virginal, and definitely taboo. Each of these leg forms is covered with a lovely pink lace stocking, and pink ribbons drape and dangle throughout the space. But there are adult male feet connected to these seemingly young feminine legs. At top and bottom, attached are brown mens shoes, and they all look worn from usage. Strange. Then why are these two gender opposites joined together? More to the point; why do you feel disturbed at witnessing this apparent bond? Is it the liminal implications?

Every society has some form of marriage and prohibits incest within the immediate family. Looking at the universally forbidden unions (mother-son, father-daughter, sister-brother), there is something of a hierarchy of disgust accorded all three. This seems to reflect the degree of frequency with which incest occurs; the authority structure of society. There are no societies of which we have knowledge in which males are not dominant in terms of authority. Since authority implies the ability to exact obedience, not only is it difficult for a girl to refuse, but it is also impossible for her to complain if she is propositioned by her father.⁴

So, forementioned are three examples of many, why Rona Pondick's art leans toward the liminal. Not only does she craft works with dangerous psychological associations, but her references are that which are not acceptable for presentation within the standards and perimeter of our culture. The fact that she makes these presentations in the studio, the gallery, the museum, is further fodder to support this notion of the liminal. Remember t-shirts, sweaters, veal kidneys, socks? Well how about oil painting, color lithograph, "I have a fear of my feces", metal sculpture? Or; charcoal drawing, ink study, "I am afraid of rejection", guache on paper. Even more so; photograph, etching, "I feel guilty about having sex in my family", collage. When thinking in terms of what one normally sees in the studio, gallery, or museum, Pondick's work indeed seems out of place, betwixt and between, and about something other than looking at art. It threatens you with it's liminal power and by consequence, makes you very nervous.

PONDICK page 4

1. James Lewton Brain, "The Last Taboo: Sex and the Fear of Death", 1979, Anchor Press/Doubleday, pp 7-8.
2. Ibid, p 57.
3. Ibid, p 227.
4. Ibid, p 43.